

D

D (písmeno) - štvrté písmeno *latinskej abecedy*; označenie tzv. deuteronomického prameňa *Pentateuchu*; znak pre rímsku číslicu 500

<https://en.wikipedia.org/wiki/D>

Písmeno D

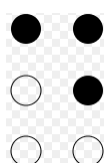
Morse

Námorná vlajka

Semafor

Braille

Prsty

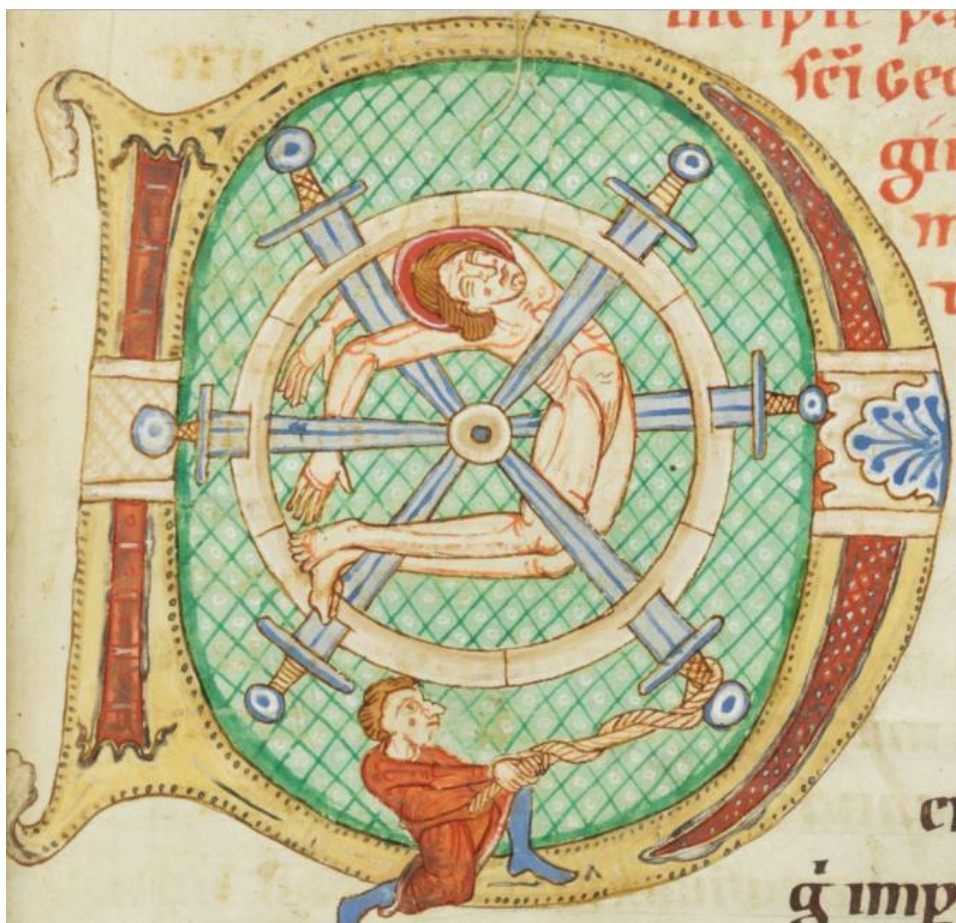
Iniciála písmena D (miniatura žaltára opátstva Ramsey, 1300-1310)

Majster Ingeborg žaltára: Iniciála D. Blázon s dvoma démonmi (1195-1210)

Iniciála D. Svätý Hieronymus s výjavmi z Kristovho života (1250-1262)

Iniciála D. Umučenie sv. Juraja (Codex Bodmer 127, 12.st.)

Iniciála C s motívom tanca smrti (A.F. Butsch: Die Bücher-Ornamentik Der Renaissance, Vol I., 1878)

2D - dvojrozmerné zobrazenie (výška šírka) 3D objektu

D 37 - česká skupina založená 1937, programom blízka *imaginatívne umeniu*; F.Gross, F.Hudeček, B.Lacina, M. Háek, L. Zív

Dabog - Dažbog/Dachbog

Dácia - rímska provincia na území dnešného Rumunska; pozri *Dákovia*

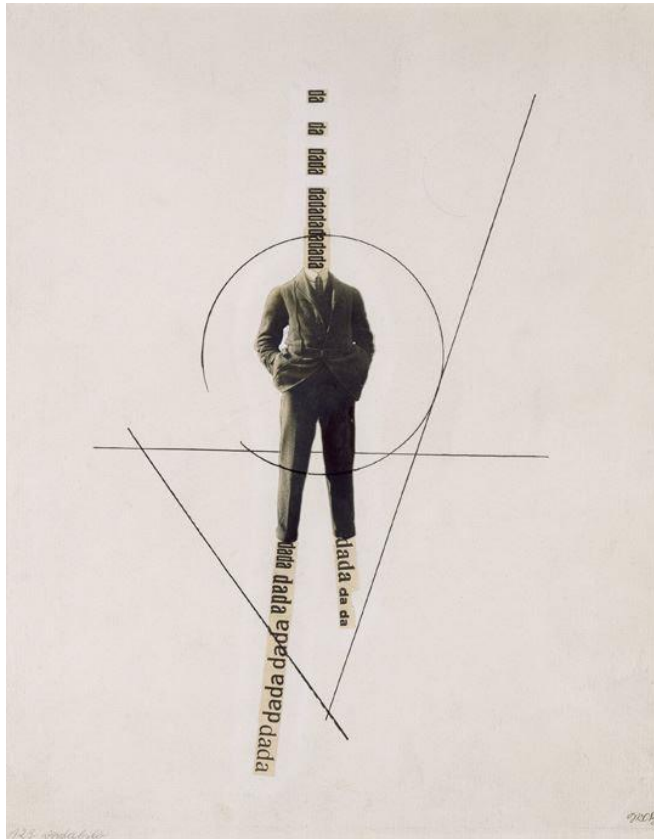
dácka mytológia - pozri *trácky jazdec, paleobalkánska mytológia*

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F:%D0%9C%D0%B8%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F_%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2

dácki bohovia - náboženstvo Dákov bolo ako u iných národov *polyteistické*; každý kmeň a rod mal svojich bohov; *Hérodotos* aj iní grécki učitelia tých čias tvrdili, že obyvatelia Dácie verili v nesmrteľnosť duše, ktorá má vo večnom živote žiť po boku najvyššieho boha *Zamolxisa* alebo *Gebeleizisa*; tohto najvyššieho boha uctievali na vrchoch, kde kňazi z vládnucej vrstvy tarabostov spolu s veľkňazom vykonávali náboženské a *magické* obrady; keď boli Dákovia v nebezpečenstve, hlavný náčelník vystúpil na horu Cogheon, kde v jaskyni požiadal o radu veľkňaza; boha *Zamolxisa* si predstavovali v podobe jasnej oblohy; v mrakoch videli zlých *duchov* a strieľali po nich šípmi; Dunaj bol pre Dákov posvätnou riekou a pred odchodom do boja z nej pili; pozri *posvätné rieky*

dadaizmus - názov z náhodne vybraného slova dada – „koníček“; výtvarný smer v rokoch 1916-1922; vznik vo Švajčiarsku; paralelne rozvíjaný v USA a Nemecku (*G. Grosz, O. Dix*), od 1920 sústredený do Paríža; v pol.20.st. prechádza k *surrealizmu*; niekedy nazývaný ako umenie negácie, založený na absurdite, humore, dvojzmyselnosti a provokácii, programovej nelogickosti; ťažil z banálnych a triviálnych vecí života, ktorým sa takto snažil dať nový zmysel; svojimi prvkami ovplyvnený *metafyzickou malbou* (pozri *manichino*); vo výtvarnom prejave užíval obrátené písmo, *koláž* (nalepovaný papier na hrubé plátno), *montáž, fotogramy* (pozri *schadogram*), automatické kresby, *objet trouvé*; pozri *fank, antiumenie, bruitizmus, bricolage artistic, optofonetika; Cararet Voltaire, skupina: Der Sturm, Alchymia Studio, Stupid, Ničevoki, Čerez, 41, Zelený somár, mechano-dada; vtíp*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Dadaismo>

G. Grosz: Dada obraz (1919)

Dadžďďžal - arab.: الدَّجَال / ad-Dadžďďžal – „klamár, podvodník“, často v spojení المسيح الدَّجَال / Al-masíh ad-dadžďďžal – „falošný mesiáš“; v islamskej eschatológii *falošný mesiáš*, ktorý bude po záverečnej bitke, ktorá sa má odohrať pri Jeruzaleme, porazený a zabitý Isou (*Ježišom*) pri jeho návrate na zem (pozri parúzia); meno Dadžďďžal pochádza najskôr zo sýrsko – aramejského Mešicha degala

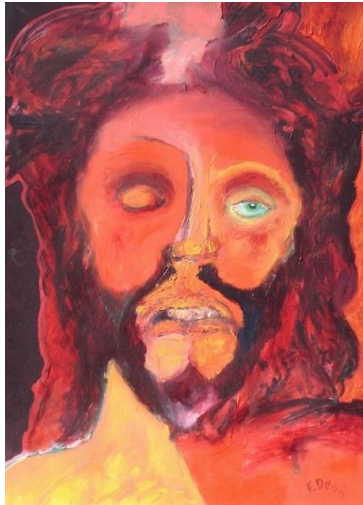
- *ad-Dajjal/al-Masih ad-Dajjal*, arab. المسيح الدجال al-Masih ad-Dajjal - „falošný mesiáš“; arab. الدجال / Dajjal - „klamár“

-v islamskej eschatológii sa vyskytuje postava menom Dadžďďžal (arab.: الدَّجَال / ad-Dadžďďžal – „klamár, podvodník“, často v spojení المسيح الدَّجَال / Al-masíh ad-dadžďďžal – „falošný mesiáš“; meno Dadžďďžal pochádza najskôr zo sýrsko – aramejského Mešicha degala; v islame označuje falošného mesiáša, ktorý bude po záverečnej bitke, ktorá sa má odohrať pri Jeruzaleme, porazený a zabitý Isou (*Ježišom*) pri jeho návrate na zem (pozri *parúzia*)

- v islamskej *eschatológii* predstaviteľ Zla; predstiera, že je Mesiáš (Masih) účinkujúci na zemi pred dňom vzkriesenia; je priamo porovnateľný s kresťanským *Antikristom* a *Armilusom* v kresťanskej a židovskej *eschatológii*; znamenia jeho príchodu; Mohamed poskytol vedľa poznámok k vzhľadu Dajjala a nabádal svojich nasledovníkov, aby prednášali prvých a posledných desať veršov *súry* Al-Kahf na ochranu pred pokušeniami a neplechami Dajjala; znameniami príchodu Ad - Dajjala sú: ľudia budú prestať ponúkať modlitby, nepoctivosť bude spôsobom života, lož sa stane cnosťou, úžera a úplatkárstvo sa stane legitímnym, ľudia budú dávať do zástavy svoju vieru pre svetský zisk, hlupáci budú vládnuť múdrym, krv nevinných bude preliata, bude sa rokovať o útlaku, vládcovia budú poškodení, učenci budú pokrytci, bude akútny hladomor v čase, keď nebude žiadna hanba medzi ľuďmi, veľa ľudí bude uctievať satana, žiadny rešpekt nebude pred starcami

-postava falošného *mesiáša* v kontexte islamskej *eschatológie*; stelesnenie *zla*; Dajjal je ľudská bytosť alebo vtelený *Iblis*; Dajjal je predurčený vládnuť svetu po dobu 40 dní (ale tradícia hovorí o 40 rokov) pred koncom času; jeho pravé oko bude prerazené a jeho ľavé oko zvýšené na čelo a bude trblietať ako hviezda; iba veriaci budú môcť prečítať slovo KAFIRO (neveriaci) napísané

tučným písmom na jeho čele; k dispozícii bude mať veľké hory dymu na prednej i zadnej časti svojho stanu; počas hrozného hladomoru ľudia budú mať vidiny jedla, všetky rieky počas jeho cesty budú suché a falošný mesiáš bude volať hlasno na ľudí: „Ó moji priatelia príd'te ku mne, ja som váš pán“; Dajjal používa rôzne druhy zázrakov vrátane vzkriesenia z mŕtvych, ale vytvára hlboké a dramatické zlomeniny v Umma (?); bude napokon zabitý Mahdi; v mnohých islamských tradíciách to bude *Ježiš* ('Isa ibn Maryam), kto obnoví skutočný *islam*, pôvodné učenie *Mohameda*; stane sa tak skôr ako *Alah* vykoná *posledný súd*

Sheikh Imran Hosein: Ad - Dajjal

Daedalus - lat.; gréc. *Daidalos*

Dael Jean Francois van - (†1840); tiež Jan Francois vn Dael; flámsko-francúzsky maliar ovocia a kvetín; z narodil sa Antverpách, navštevoval tu Akadémiu a tu získal prvé ocenenie za architektúru v roku 1784 a 1785; potom cestoval do Paríža a usadil sa tam v *Louvri*, kde žil s umelcami, ako boli Piat Joseph Sauvage, Gerard van Spaendonck a Pierre-Joseph Redouté; Van Spaendonck mu doporučil venovať sa kvetinovému žánru populárnemu v tej dobe; van Dael urobil taký pokrok, že sa čoskoro vyznamenal na výstavách; začal zbierať diela kvetinových umelcov, a to ako svojich súčasníkov a veľkých holandských maliarov 17.st. (Jan Davidsz. de Heem, Abraham Mignon, Rachel Ruyschová a Jan van Huysum)

http://fr.wikipedia.org/wiki/Jan_van_Dael

J. F. van Dael: Kvetinové zátišie (1811)

J. F. van Dael: Zátišie s ovocím (19.st.)

J. F. van Dael: Doska s plodmi (1801-1802)

J. F. van Dael: Kvetinové zátišie (1807)

daevovia - www v súvislosti s heslom *Ahura Mazda*: Zarathustra kázal, že Ahura Mazda vytvoril „svet, ľudstvo a všetky dobré veci v ňom“ cez svojho svätého ducha, *Spentha Manju*; zvyšok vesmíru bol vytvorený šiestimi inými duchmi zvanými *améša spenthas* (svätí nesmrteľní); avšak toto sedemnásobné stvorenie ohrozuje The Lie (angl.); preto dobrí duchovia *améša* a zlí démonmi daevovia (v službách *Ahrimana*) bojovali a ľudstvo malo podporiť „dobrú náladu“, aby urýchlili nevyhnutné víťazstvo Ahuramazdu; veriaci by k tomuto boju na strane Ahura Mazdu prispieť vylúčením lži, podporovaním chudobných, niekoľkými druhmi obetí, kultom ohňa atď.

Dafné - gréc Δάφνη/Dafne; lat. Daphne; v *gréckej mytológii* postava *nymfy*, do ktorej sa zamiloval *Apolón*, zasiahnutý *Erosovým* šípom; Dafné zasiahnutá oloveným šípom, jeho lásku odmietala; keď zistila, že neunikne Apolónovmu prenasledovaniu, premenila sa na vavrínový krík (v gréčtine *vavrín* - dafné); po *antickom umení* znova témou od konca 14.st. a potom najmä v *baroku*; (Bernini, Poussin, Balducci, Sintenissová a d’.)

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Dafn%C3%A9>

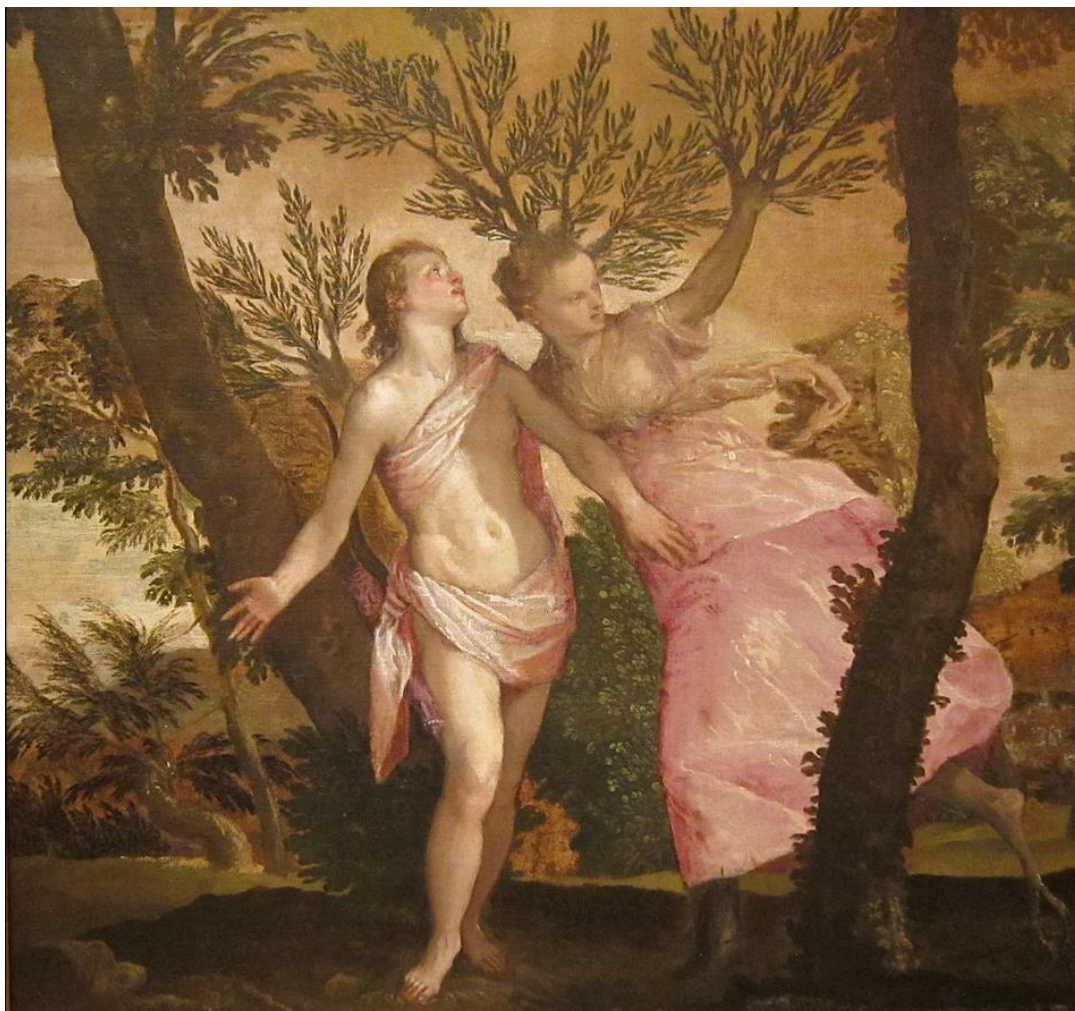
http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://m4.aimg.sk/fdetail/mf_336234187_2c225ee4584c7dc_cf22779a4757c3505.jpg&imgrefurl=http://pokec.azet.sk/keemun1/fotoalbumy/michelangelo-a-bernini/ft-336234187&h=640&w=443&sz=121&tbnid=ydDpnzyRTkhTlM:&tbnh=100&tbnw=69&zoom=1&usg=__DTDLzVX-wSHjRWlaV_8TRB1xwoY=&docid=VBVQ6yNxmlK-DM&sa=X&ei=qkRkUaXRBMSr4ASeq4HwCg&ved=0CEwQ9QEwBA&dur=5074
<http://en.wikipedia.org/wiki/Metamorphoses>

Apollo a Dafne (francúzska miniatúra, 15.st.)

A. del Pollaiuolo: Apollo a Dafne (1470-1480)

P. Veronese: Apolo a Dafne (1560-1565)

A. Veneziano: Apolón a Dafné (16.st.)

F. Albani: Apolón a Dafné (1615-1620)

C. de Vos: Apolón prenasleduje Dafne (17.st.)

C. de Vos: Apollo prenasleduje Dafne (163)

C. Maratta: Apolón prenasleduje Dafne (1681)

N. Poussin: Apollo a Dafne (1625)

P. P. Rubens: Apollo a Dafne (1636)

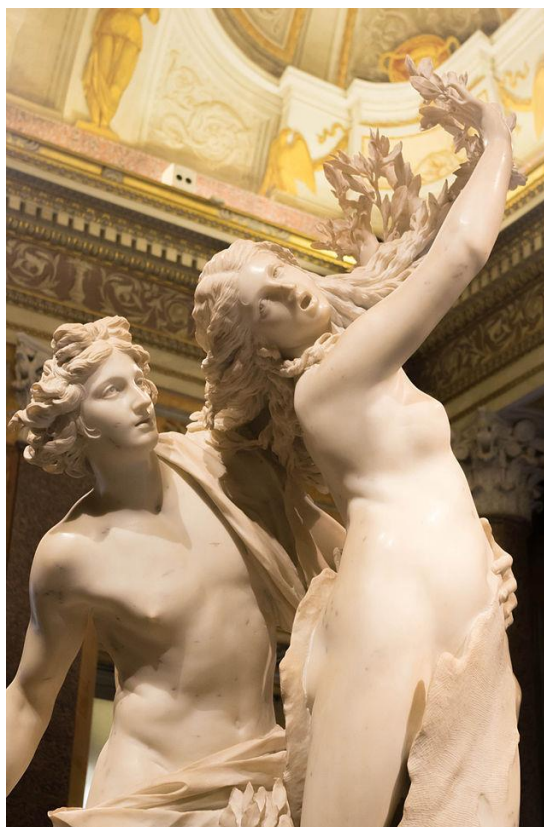
A. Waterloo: Apolo a Dafne (lept, 17.st.)

J.-B. van Loo: Apolón a Dafne (1720-1737)

A. Coypel: Apolón a Dafné (1688)

J. Auer: Apollo a Dafne (17.st.)
Bernini: Apollo a Dafne (1622-1625)

M. Soldán: Apollo a Dafne (terakota, 1700)

G. B. Tiepolo: Apolón a Dafne (18.st.)

G. B. Tiepolo: Apolón prenasleduje Dafne (1755-1760)

L. F. Leighton: Daphnephoria (1874-1876)

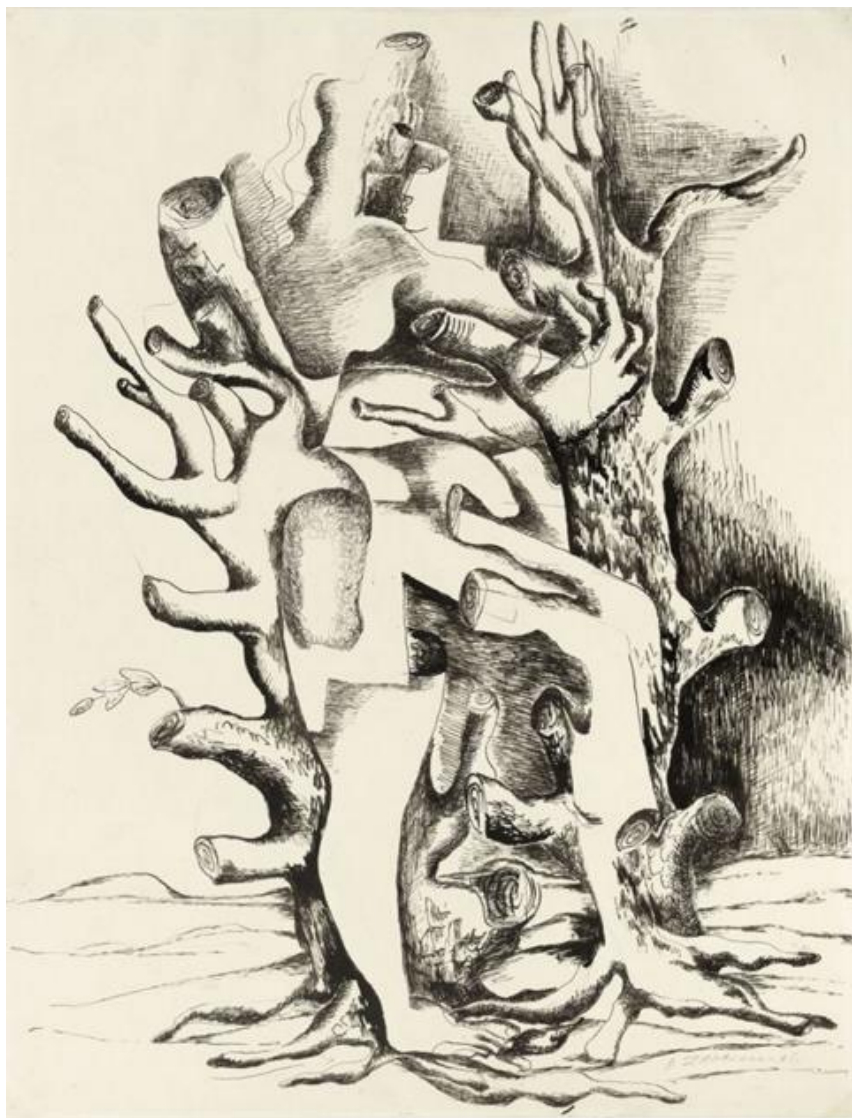
T. Chassériau: Apolo a Dafne (1845)

J. W. Waterhouse: Apollo a Dafne (1908)

A. Point: Apollo a Dafne (1919)

O. Zadkine: Dafne (1946)

O. Zadkine: Dafne (1958)

J. P. Witkins: Apollo a Daphne v záhrade Olivovej, Los Angeles (1990)

Dafnis - v *gréckej mytológii* krásny *sicílsky* pastier, syn boha *Herma*, prvý spevák pastierskych piesní, ktorý podľa jednej verzie zahynul pádom do priepasti oslepený láskou; podľa inej verzie ho oslepila *nymfa* - *Nomia* (Bonnard, Maillol)

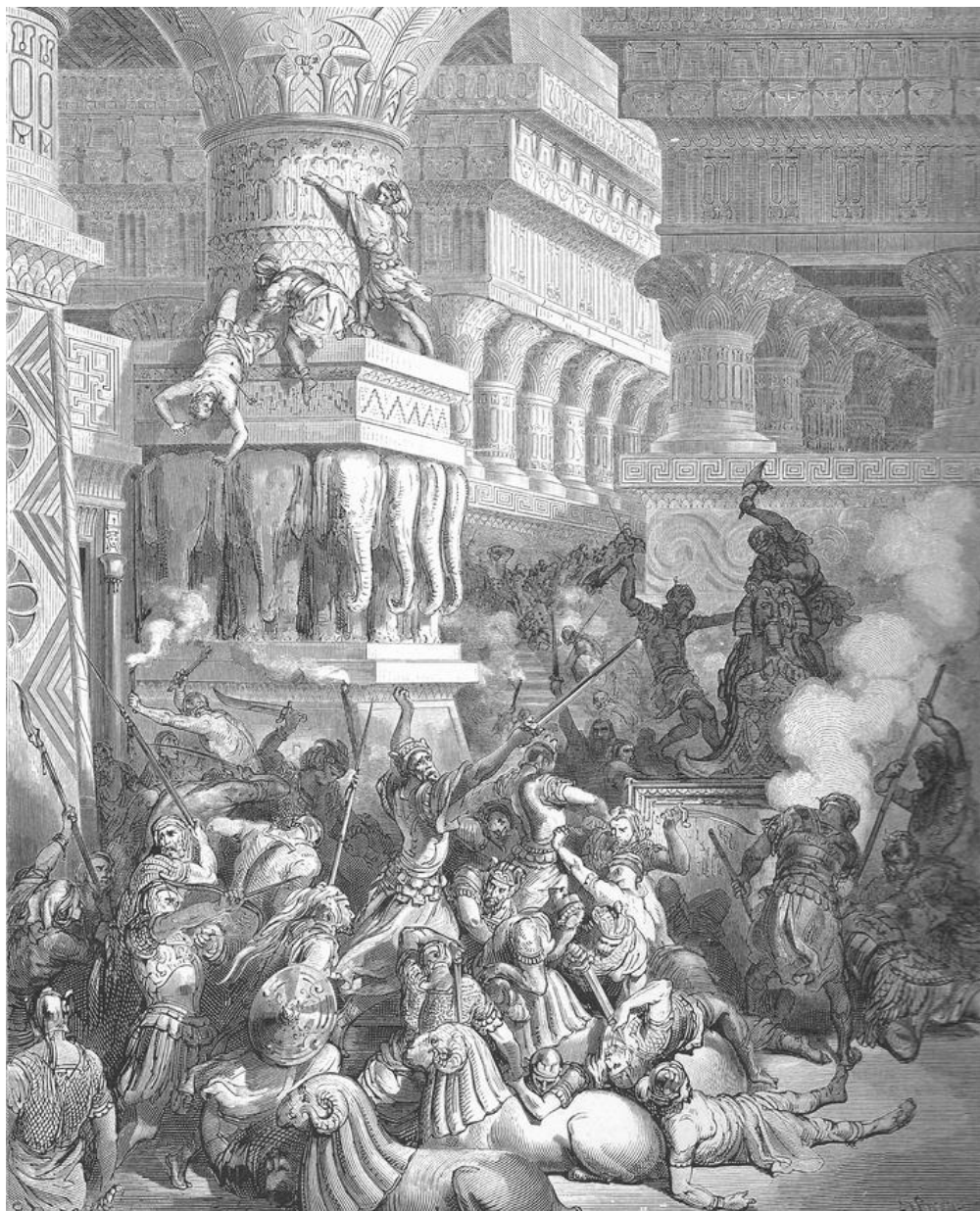
Pan a Dafnis (1.st.pr.Kr.; Pompeje)

E. Vico alebo B. Franco podľa helenistickej sochy: Pan a Dafnis (rytina, 16.st.)

Dafo - pozri *Buddha* —, *Dafo*“

Dagan/Dágon - *biblický* boh vegetácie, *boh* plodnosti a počasia, uctievaný od konca 3.tis.pr.Kr. na strednom Eufrate a v sýrskej oblasti; *Dakon*

G. Doré: Jonatán rúca chrám Dágon (drevořyt, 1866)

Ďagilev – pozri *art déco*, A. Derain, J. Gris, S. Delaunayová-Terková, M. Larionov, N. Gončarovová, N. K. Rerich, *abstraktný balet*,

dágoba - *stúp*; sinhalsky dágoba – „schránka na relikvie“

Dagda/Dagha - keltské ochranné božstvo v Írsku; v Galii pod menom *Taranis*; pozri *keltská mytológia*, kotlík z *Gundestrupu*

Keltský boh Dagda (kotlík z Gundestrupu, 2.-1.st.pr.Kr.)

Dagr - v *severskej mytológii* personifikovaný deň, syn bohyně noci *Nott*; jazdil po oblohe na koni s jasnou hrivou menom *Skinfaxi*; jeho hriva žiarila po nebi aj pod zem; pozri *personifikácia v severskej mytológii*, *slneční bohovia*, *bohovia oblohy a počasia*, *Asovia*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Dagr>

daguerrotypia - jedna z najstarších fotografická technika založená na pôsobení svetla na striebornú dosku s citlivým povlakom jodidu strieborného; obraz vyvolávajú ortuťové pary; objavená litografom L. J. M. Daguerrom; technika vychádzala z postupného vylepšovania *litografie*; pozri *fotografia* (J. N. Népece), *fotografovanie*, *fotografické techniky*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Daguerrotypie>

B. Thorvaldsen (daguerrotypia, 1840)

Niccolò Paganini (daguerrotypia, 1837-1840)

Božena Němcová (daguerrotypia, 1854)

Dahl Johan Christian Clausen - (†1857); nórsky umelec, ktorý je považovaný za prvého veľkého romantického maliara v Nórsku, zakladateľ zlatého veku nórskej maľby, a jeden z najväčších európskych umelcov všetkých čias; je považovaný za prvého nórskeho maliara vôbec, ktorý dosiahol úroveň umeleckého úspechu porovnateľného s najväčšími európskymi umelcami svojej doby; pozri *nórski maliari romantickí*

https://en.wikipedia.org/wiki/Johan_Christian_Dahl

J. Ch. C. Dahl: Pohľad na Drážďany v splne (1839)

Dahšúr - Dudák v súvislosti s heslom *egyptská architektúra*: archeologická lokalita na západnom brehu Nílu, asi 30km južne od Káhiry; stoja tu dva *pyramídové komplexy* kráľa Snofrua (Stará ríša, 4.dynastia; pozri *Lomená pyramída*, *Červená pyramída*) a ďalej niektorých panovníkov Strednej ríše (12.dynastia, Amenemhet II. a III., Senusret III.)

Daibucu - z jap. Buddha daibucu - „veľký Buddha“; jap. šindžitai: 大仏, kjúdžitai: 大佛

www: na Západe je termín Buddha Daibucu často vzťahovaný k Veľkému Buddhovi v Kamakure vďaka populárnej básni „Buddha v Kamakure“ od Rudyarda Kiplinga; existuje 15 sôch Daibucu; pozri *japonské umenie*, *Buddha daibucu*; *kolos*

Daibucu v Kamakure (13,35 m)

Daibucu v Tódajidži (14,98m)

Daibucu v Ušiku (120 m)

Daibucu v Jokohame

Daidalos - gréc. Δαίδαλος, lat. Daedalus

-v gréckej mytológii sochár a staviteľ; po zavraždení svojho synovca *Talosa*, ktorý ohrozoval jeho povest' najlepšieho staviteľa a vynálezcu, uprchol ku kráľovi *Minoovi* na Krétu a tu stavал *Labyrint* pre *Minotaura*; Daidalos dal kľbko niti *Ariadne*, keď prchala s *Theseom*, a za to bol za trest uväznený spolu so svojím synom *Ikarom* v Labyrintu; v úteku z ostrova mu pomohol sicílsky kráľ *Kokalos*; Daidalos je podľa povesti aj autorom postoja *archaických* sôch s jednou vykročenou nohou, autor sochy *Afrodity* z Délu (pozri *daidské obdobie*); staviteľ: (*propylaje* Hefaistova chrámu v Memfide, vodné nádrže, *thermy*, veže, pevnosti) a *heures* umeleckých remesiel; vynálezca sklápacieho kresla pre *Erechteion*, objaviteľ techniky drevených sôch z kovu a dreva (pozri *chryzelefantina*); za objaviteľa sochárstva považovaný *Prométheus*; (Donatello, A.Pisanello, A.Canova, A.van Dyck, B.di Bianco, A.Rodin)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ikar%C5%AFv_p%C3%A1d

<http://josephscissorhands.blogspot.sk/2014/06/icarus.html>

Daidalos a mŕtvy Ikaros (antická keramika)

Daidalos predváža Pasifeae drevenú kravu (dom Vettiovcov v Pompejach)

Daidalos a Ikaros (Villa Albani, Rím, 1.st.pr.Kr.)

P. Bruegel st.: Riečna krajina s Daidalom a Ikarom (16.st.)

J. Sadeler I: Daidalos a Ikaros (rytina, 1590)

Chybne datované: - (rytina, 16.-17.st.)

D. Piola: Daidalos a Ikarus (1670)

L. Chéron: Daidalos zhotovuje krídla pre Ikara (brunaille, 17.-18.st.)

Ch. P. Landon: Daidalos a Ikaros

F. Leighton: Daidalos a Ikaros (19.st.)

I. Vysočan: Ikaros a Daidalos (tempera, 1969)

daidské obdobie - pozri *daidské sochárstvo*

daidské sochárstvo - grécke *monumentálne sochárstvo* v archaickom období 2.pol.7.st.pred Kr. nazvané po mýtickom *Daidalovi*; charakterizované proporčnou viazanosťou, ktorá anticipuje *klasický* ideál *kalokagathie* a pôsobí monumentálnou nehybnosťou (*Koré z Auxerre*, *Kuros zo Sunionu*); pozri *Archaické obdobie antického Grécka; chôdza, plocha*

Daifilo - postava pastiera z hry „*Granida*“ od amsterdamského básnika a dramatika Pietera Cornelisa Hoofta (†1647); v dejinách literatúry dostala *Granida* zvyčajne nálepku *pastoračná* alebo *pastierska hra*

J. A. Backer: Pastier Daifilo (17.st.)

daimon - z gréc. – „rozdeľovateľ“ (dobrého a zlého); *démon*

Daišó - v súvislosti s heslom *meč japonský*: japonský meč prešiel dlhým vývojom, preto existuje veľa druhov; dlhý meč *katana* a krátky meč *wakizaši*, zbrane *samurajov*, spolu tvoria súpravu Daišó

Dajjal - *ad-Dajjal*

dakhmasy - *veže mlčania*

Dakon/Dágon - *fenický* boh vojny, moci a sily, otec boha *Baala*, niekedy stotožňovaný s asýrskym *Ea*; pozri *bohovia vojny*

Dákovia/Dáci/Géti - indoeurópska vetva *Trákov*, obývajúcich od *doby bronzovej* územie dnešného Rumunska; v 2.pol.1.tis.pred Kr. vplyv *Skýtov*, *Keltov* a gréckych miest v čiernomorskej oblasti; 60.pred Kr. zjednotení a ich vplyv siahla až na dnešné Slovensko; 106 po Kr. podľahli *Rímskej ríši* a stali sa provinciou *Dacia*; pozri *stĺp Traianov*

Historická revue: staroveké etnikum, ktoré žilo na území dnešného Rumunska; dácke kmene sa navzájom podobali jazykom, oblečením, zvykmi a *náboženstvom*; žili v usadlých aj kočovných kmeňoch; dôležitým bol dácky kmeň Karpov v severnom Moldavsku, ktorý dodnes pripomína horský masív Karpaty; Dácia bola osídlená od *praveku*; prvé písomné správy o národe tu žijúcom hovoria, že tu žili *Trákovia*; o pôvode Dákov sa stále diskutuje a mnohí bádatelia tvrdia, že majú Dákovia majú *trácky* pôvod; okrem Grékov (grécke kolónie na čiernomorskom pobreží) na nich mali veľký vplyv aj kočovní *Skýti*, ktorí si ich v 6.st. čiastočne podrobili; boli na vyššej úrovni ako Dákovia, poznali železo, spracovanie drahých kovov, najmä zlata, ktorého bol v Dácii dostatok (pozri *akinakes*, *zoomorfný štýl*); Gréci s Dákmi obchodovali v naturáliách aj peňažne; z Dácie odoberali dobytok, med, vosk, stavebné drevo a najmä otrokov; trhy v *Aténach* boli plné otrokov z tejto oblasti, takže je pravdepodobné, že grécke Daos (Dák) je synonymom názvu otrok; dácke obyvateľstvo sa delilo na majiteľov otrokov a vládnuceho bojovníkov tarabotes; otroci pracovali ako roľníci, pastieri, baníci a tiež boli platidlom; okrem toho existovali slobodní ľudia, ktorí sa menovali comati; nižšie spoločenské vrstvy, či už išlo o slobodných alebo otrokov, bývali v drevených chalupách zoskupených do dedín podľa určenia kmeňového náčelníka, alebo v chatrčiach, ktoré zaistoval majiteľ otrokov; pevnosti ležiace na vrcholoch kopcov boli miestom, kde náčelníci kmeňov zhromažďovali bohatstvo a zvolávali porady vojenskej družiny a vodcov kmeňov v prípade nebezpečenstva; boli opevnené obrovskými *palisádami*; každý kmeň mal svoje stredisko, akési hlavné mesto, ktoré sa volalo dava (Buridava, Rusidava ap.); dava bola hospodárskym aj náboženským centrom; posvätné ohrady a stavby, v ktorých boli objavené nápisy, svedčia o vzdelanosti a organizácii dáckej moci; staroveké pramene z obdobia vpádu Peržanov nazývajú Dákov aj *Geti*; 513 pr.Kr. vtrhol perzský kráľ Dáreios k tráckym kmeňom žijúcim na Balkáne; na Dunaji sa jeho armáde postavili skýtske a getské kmene; 335 pr.Kr. Geti bojujú s *Alexandrom Macedónskym*; v 3.storočí prenikli na územie Dákov *Kelti*; Dákovia mali

veľa významných náčelníkov: v 3.st. to bol Dromikles, v 2.st. Rhemaxos, 1.st.pr.Kr. Burebista, ktorý bol najmocnejší, v 1.st.po.Kr. Decembal, posledný z veľkých dáckych náčelníkov; v Decembalovom čase boli vytvorené v Dácii kmeňové zväzy, v ktorých bola nastolená vláda vojenskej demokracie; v čase 2.púnskej vojny (218-201 pr.Kr.) sa usilovali zmocniť Balkánu Rímania, aby si zaistili bezpečnosť tejto časti; roku 146 pr.Kr. Rímania ovládli Trákov; v tom čase bola Dácia mocným otrokárskeym štátom vedeným Burebistom (nastúpil na trón 70pr.Kr. a zomrel 44pr.Kr.) a jeho ríša siahala od Čierneho mora po západné Karpaty; počas jeho vlády prenikli Dákovia až na Slovensko (nálezy v Zemplíne, Nitrianskom Hrádku; *točená keramika*, kónické šálky s uchom, hrnce s plastickými výčelnkami, sivé kalichovité misky na štíhlej stopke); významnú úlohu v čase vlády Burebistu mal veľkňaz Deceneu; podľa niektorých bádateľov si Burebista vyžiadala od veľkňazu súhlas na vyrúbanie *viníča*, aby chránil od alkoholizmu, ktorý sa rozmohol medzi Dákmi; Burebista v čase vrcholu svojej moci zasahoval aj do vnútorných konfliktov, ktoré zmietali *rímskou ríšou*: počas občianskej vojny v rímskej ríši podporoval Pompeia proti *G. I. Caesarovi*; Caesar plánoval zabitie Burebistu, ale nakoniec obaja zomreli rukami sprisahancov roku 44 pr.Kr.; po smrti Burebistu sa štát, založený na vojenskej moci a nie pevných hospodárskych vzťahoch, rozpadol a jednotliví kmeňoví náčelníci opäť bojovali proti sebe; Rímania využili situáciu, založili provinciu *Moesiu* (pozri *rímske provincie*) medzi pohorím Balkán a Dunajom, kam umiestnili silné posádky; odtiaľ podnikali útoky proti dáckemu územiu s cieľom získať korisť, otrokov a zastrašiť Dákov proti prípadným útokom; rímske nebezpečenstvo si uvedomil náčelník Decembal; zjednotil dácke kmene a spočiatku mal dokonca niekoľko vojenských úspechov; tie viedli k uzavretiu mieru roku 89 pri Tape; Decembal získal od Rimanov remeselníkov, architektov a dokonca vojenských inštruktorov; Rímania sa však neuspokojili s takým výsledkom dáckych vojen; ich mocenské ambície uspokojil až cisár Traianus; v 1.dáckej vojne (101-102) za cenu vysokých strát Rímania zvíťazili, ale nepokorili hlavné dácke mesto Sarmisegetuze; navyše poštvali proti sebe *barbarské* kmene, ktoré sa obávali osudu Dákov; cisár Traian získal iba časť dáckeho územia, umiestnil tam posádky, niektoré dokonca v Sarmisegetuze; dal vybudovať most cez Dunaj v Turnu Severinu; Decembal hľadal spojencov medzi Germánmi a *Parthami*; počas 2.dáckej vojny (105-106) Dákovia vyhnaní rímske posádky zo svojho územia, ale rímske vojská umiestnené v Damasku prešli cez dunajský most; niektoré dácke kmene sa Rimanom vzdali, iné s nimi bojovali; v ťažkých bojoch Rímania dobyli Sarmisegetuze a vypálili ho; Decembal síce unikol, ale v horách spáchal samovraždu; Rímania ovládli Dáciu a pomocou jej bohatstva si významne vylepšili svoju otrasenú hospodársku situáciu; rímska ríša v tom čase dosiahla svojej najväčšej rozlohy; v *Ríme* boli vystavané na počesť víťazstva pamätníky víťazstva (*triumfálne* stavby: napr. *Traianov stĺp*); je na ňom zobrazený aj zovňajšok Dákov, ktorí boli strednej postavy, nosili dlhšie vlasy a pestovali si brady; nosili košeľe siahajúce po nohavice alebo po kolená; v páse nosili remeň, plášť si na ramene upevňovali sponou; obliekali sa do veľkých ovčích kožucho; ženský odev pozostával z košeľe s krátkymi rukávmi a šatky viazanej pod uzlom vlasov; čiapky boli vyhradené iba pre vládnucu vrstvu (pozri *móda*); v bojoch používali pechotu aj jazdu, zvláštnou zbraňou bol veľký zahnutý meč a *zástava* s kovovou hlavou *vlka*, predĺženou kusom látky do tvaru *hada*; napriek premeny Dácie na rímsku kolóniu pokračovali zrejme povstania kmeňov Karpov a Kostobokov; najväčšie povstanie bolo roku 168-169, keď dácke kmene pod vedením Taroboma zničili rímske *villy* v okolí Sarmisagetuzi; s upadajúcou rímskou mocou Rímania roku 271 opustili Dáciu a prenechali ju germánskym kmeňom *Gótov*; pozri *dácki bohovia*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Dacians>

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0_%D0%A2%D1%80%D0%B0%D1%8F%D0%BD%D0%B0

N. Beatrizet: Tabula marmorea - pugnae Dacicae ... (rytina podľa Trajanovho stĺpa, 1553)

daktyliotéka - z gréc. daktylos – „prsteň“, théké – „schránka“; druh *glyptotéky*; zbierka *rezaných* kameňov, napr. *gemy*, *kamei*, zasadzované do prsteňov; v stredoveku súčasť chrámových pokladov ale aj súkromných zbierok; v 18.-19.st. zbierky rozširované o odliatky rezaných kameňov; vynikajúce daktyliotéky: Kabinet antického umenia vo Viedni, Národná knižnica v Paríži, daktyliotéka v Ufize vo Florencii, v petrohradskej Ermitáži; pozri *zberateľstvo*, *zbierka*, *gemoglyptika*

dalajláma - (tib. ལྷནས་པོ་ལྷན་པོ་); z mongol. dalaj – „oceán“, z tibet. láma/lama – „najvyšší“ (la = najvyšší; ma = princíp); láma (titul učiteľa v tibetskom *budhizme*); dalajláma – „bezbrehý oceán múdrosti“

-mongolsko-tibetský titul pre najvyššieho prevtelenca (*bódhisattvu*) budhistickej školy Gelupa, ktorý bol v rokoch 1672-1951 súčasne najvyšším svetským vládcom v *Tibete*; každý dalajláma je tými, ktorí ho uznávajú, považovaný za reinkarnáciu predchádzajúceho dalajlámu; súčasný štrnásty dalajláma, vlastným menom Tenzin Gjaco, predkladá etický systém, ktorý je nielen založený na zdravom rozume a praktickom uvažovaní, ako protiváha k náboženskej dogme či kárnej legislatíve, ale má za cieľ konečné šťastie každého jedinca; dokazuje, že my ľudské bytosti sme lepší, ako si myslíme, a že spoločnosť a život rozvíjajúci lásku a súcit sú úplne v našom dosahu; pokiaľ bude dostatočné množstvo ľudí konať s pochopením svojej „pôvodnej čistoty“, bude nasledovať globálna revolúcia mieru; pozri *bodgégén*; *tibetské pečate*

Biedermann v súvislosti s heslom *kukučka*: v *tibetskej Knihe vtákov*, obsahujúcej náboženskú reflexívnu lyriku, vystupuje kukučka ako zosobnenie *bódhisattvu* (vykupiteľa) *Avalokitéšvaru* alebo *Čenresiga*, ktorý je stelesnený v *dalajlámovi*

d'alekozrakosť - v symbolike pozri *sokol*, *orol*; *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

Ďaleký Východ - Beliana: súhrnné označenie krajín východnej Ázie pozdĺž pobrežia Tichého oceána najčastejšie zahŕňajúce Japonsko, KĽDR, Kórejskú republiku, východnú časť Číny s Taiwanom a severné územie Ruska (časť Sibíri na východe od rieky Leny); v širokom zmysle sa vzťahuje aj na štáty juhovýchodnej Ázie; v užšom zmysle sa za Ďaleký Východ považuje severné územie Ruska (Ďalnyj Vostok); pojem Ďaleký Východ pochádza z *eurocentristického* názoru na svet; termín často frekventovaný v súvislosti s výtvarným umením (*čchan-budhistické a zenbudhistické umenie* a d.); pozri *jednorožec* (Wensleydalová)

Dalí Salvador - (†1989); katalánsky maliar, sochár, spisovateľ, filmár, dizajnér; najznámejší surrealistický maliar; Dalího diela sú preslávené prekvapujúcou kombináciou *bizarných* snových obrazov s prvotriednym kresbovým a maliarskym prejavom, pre ktorý Dalí hľadal inšpiráciu v prácach

renesančných majstrov; za svoj život nmaľoval 1500 obrazov, popri tom ilustroval knihy, navrhoval divadelné scény (pozri *scénografia*), vytvoril rad kresieb, desiatky plastik a venoval sa ďalším projektom

http://it.wikipedia.org/wiki/Salvador_Dal%C3%AD

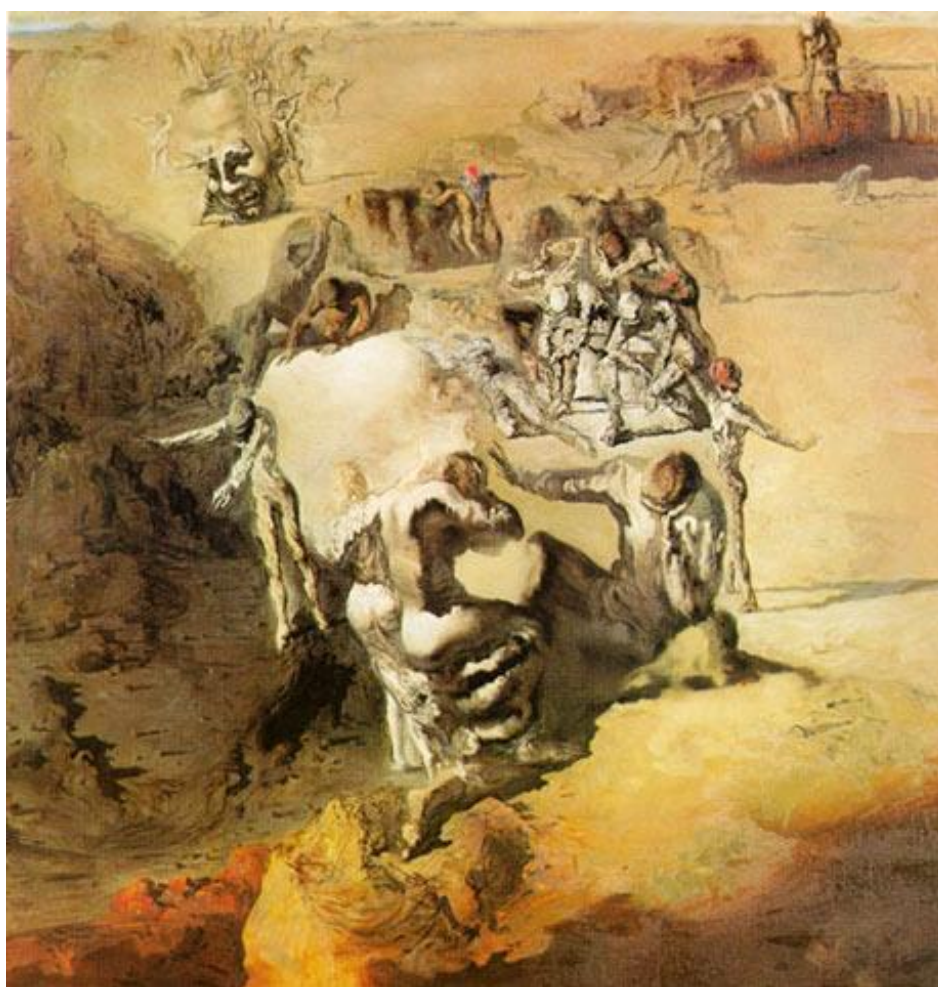
http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D0%B8

<http://www.wikiart.org/en/salvador-dali/the-life-of-mary-magdalene> (prehľad diel)

<http://www.dartesro.sk/?act=dielo-katalog&dielo=7628&lang=ru>

<http://www.slavneobrazy.cz/dali-salvador-bacchanale-ido-583#at>

https://www.google.sk/search?q=Dal%C3%AD:+Las+Meninas&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB0QsARqFQoTCMvZ5IKpwcgCFUk3FAodOo8Epw#imgsrc=L_Y_WifIJASyTM%3A

S. Dalí: Veľký paranoik (1936)

S. Dalí: Dúha (1972)

S. Dalí: Rinoceront oblečený do čipiek (Puerto Banús, Marbella, 1956)

S. Dalí: Perseus

S. Dalí: Sv. Juraj a drak

S. Dalí: Pokušenie sv. Antona (1946)

S. Dalí: Život Márie Magdalény (1960)

Dalibor z Kozojed - historická postava z *českých bájí*, podľa ktorých bol staršinom zatvoreným vo veži pre vzburu; z núdze sa naučil hrať na husliach; skutočná postava rytiera väzneného na *Pražskom hrade*, odsúdeného a popraveného v marci 1498

www: praded Dalibora bojoval v službách Jána Luxemburského a jeho otec bol kastelánom v Budyni a na tvrdzi Mšené; v zemských doskách z r. 1490 je záznam o súdnej rozopre medzi Alešom z Kozojed a jeho synom Ješkom proti synovi Daliborovi, ktorý sa nezmieril s rozdelením majetku a násilne obsadil statky svojho brata; keď otcova strana súd vyhrala, musel statky vrátiť; r. 1496 vypukla vzburá na panstve Adama Ploskovského, pri ktorej sediaci zdolali hradby svojho pána, zranili ho a zajali a dali mu podpísať zmluvu, v ktorej odovzdáva svoje panstvo i s nevoľníkmi susedovi Daliborovi z Kozojed; historici s domnievajú, že na vzburu ich naviedol Dalibor; pre privlastnenie si cudzieho majetku bol odsúdený k trestu smrti a bol pravdepodobne prvým popraveným za tento prečin zapísaných do dosák zemských v lete r. 1497; veža v ktorej čakal na popravu bola po ňom pomenovaná Daliborka; tradícia zahmlila podstatu sporu a z Dalibora z Kozojed urobila vzbúrenca a ochranca za práva poddaných

tzv. veža Daliborka na Pražskom hrade
Autor neuvedený: Dalibor hrá na husliach

Dalila/Delila - milenka/manželka starozákonného *Samsona*, ktorú *Filištíni* podplatili, aby vypátrala tajomstvo jeho sily; pozri *biblia*

P. P. Rubens: Samson a Dalila
H. L. Lévy: Samson a Dalila

A. Van Dyck: Samson a Dalila

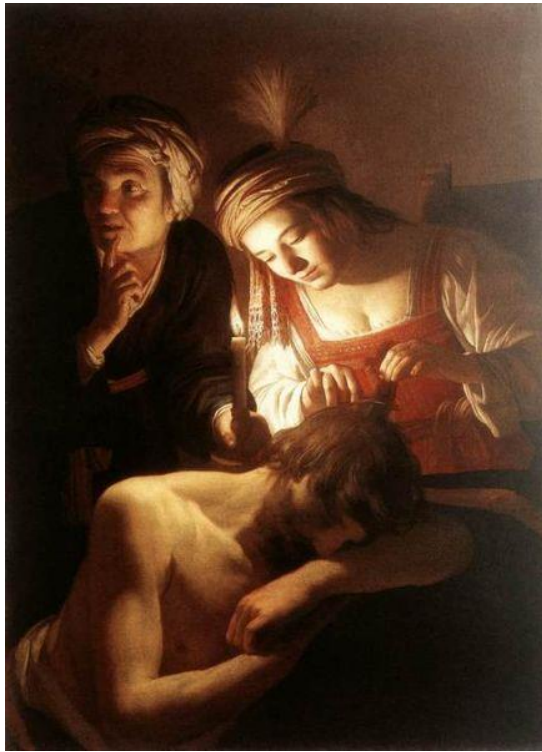
F. Moroni: Samson a Dalila

P. Galle podľa M. van Heemskercka: Dalila strihá Samsonovi vlasy (rytina, 16.-17.st.)

J. van Winghe: Samson a Dalila (1580)

G. van Honthorst: Samson a Dalila (1615)

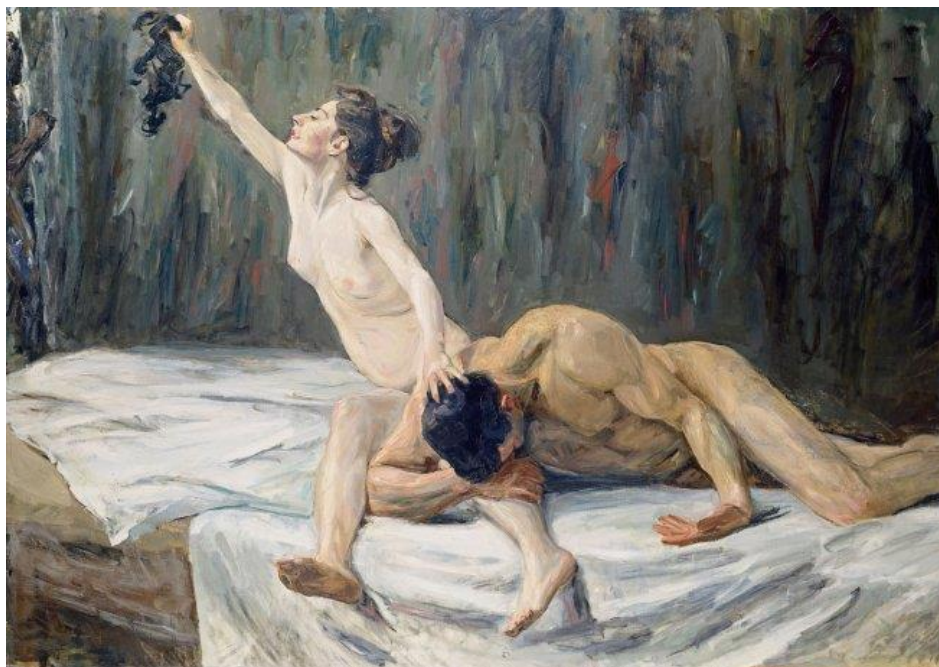
A. Gentileschi: Dalila a jej slúžka (1640)

J. Lievens: Samson a Dalila (1630-1635)

P. G. Batoni: Samson a Dalila (1766)

M. Liebermann: Samson a Dalila (1901)

dalmatika - 1.byzantská *tunika* prevzatá Rimanmi od Dalmatincov, a preto po nich pomenovaná; pre obyčajný ľud po kolená, previazaná v páse, bez ozdôb; pre vznešenú vrstvu po členky, z jemných materiálov s priliehavými dlhými rukávmi; spodná ženská dalmatika s úzkymi rukávmi, ďalšia obliekaná na ňu s rozšírenými rukávmi; pozri *móda, Byzantská ríša; tabard*
2.liturgický úbor *diakona* rovnakej farby ako *kasula* kňaza; voľný šat s krátkymi rukávmi, zväzovaný po stranách pentľami; odvodený z antickej dalmatiky nosenej cez *tunku*; pozri *ornát, alba, Vavrínek*

Slovenský rezbár zo začiatku 16.storočia: Svätý Vavrínek z Brutoviec (1490-1510)
Otto III. (†1002) vo svojom byzantskom rúchu

dalmatinec/dalmatín - Baleka: čiernobiely škvrnitý pes; dalmatince symbolom rádu *dominikánov*, označovaných ľudovou etymológiou za psy Pána, lebo nosili čierne biele rúcho; dominikánov však môže symbolizovať aj biely pes (oltár Tommasa da Modena v kaplnke *svätého Križa* na *Karlštejne*)

Domenichino: Chlapec s dalmatínom (1615-1625)

Dallošová-Strapková Zuzana - (*1949); spišská maliarka; pozri *slovenskí maliari*

Z. Dallošová-Strapková: Slnčnice (2012)

daltonizmus - farbosleposť

Dalziel George - pozri *Brother Dalziel*